

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

חוזר ושונה

דרכי חזרה ולימוד של המשנה

בעריכת זאב לבנוני

אתר דעת

תשע"ט

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

נושאים עיקריים במסכת:

פרק א: דין אילן שנימט לא לשם פירותיו, דין חיוב ערלה בנטיעות מיוחדות, דין אילן שלאחר שנות הערלה נעקר ממקומו, דין ברכה וספוק לעניין ערלה, נטיעה של ערלה או ערוגה של כלאי הכרם שהתערבבו בנטיעות או בערוגות של היתר, פרי מקולקל ודבר המפל לפרי לגבי ערלה, אשרה, נזיר ונטע רבעי, דין ערלה לגבי חלקי העץ שאינם פרי, נטיעה או הרכבה של ערלה.

פרק ב: יחסי כמויות בתערובת הנדרשים כדי שיתבטל איסור שנפל לתוך היתר, איסור שהתבטל בהיתר מצטרף עימו לבטל איסור אחר שנפל אח"כ לתוך תערובתם, איסור שהוא מחמץ או מתבל שנפל לתבשיל חולין, עיסה או תבשיל שנממאו בדבר חריף, כלים שסכן בעמון טהור ואח"כ בעמון טמא או להיפך איזה עמון נפלט בשעת תשמישו? שאור של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך עיסת חולין, דין תבלינים אסורים שנפלו לתבשיל של היתר, בער של קודשי קודשים, ובער של פיגול ובער של נותר, שנתבטלו יחד עם חולין.

פרק ג: בגד שצבעו אותו או את חלקו בצבע העשוי מערלה, בגד שבין חוטיו יש חומים האסורים בהנאה, אוכל שנתבטל או התחמם או נאפה ע"י קלפי ערלה, דברים חשובים של ערלה או של כלאי הכרם שהתערבבו בבגד או בעק. ספקות בערלה או בכרם רבעי. אסור של חדש, ערלה וכלאי הכרם בחו"ל.

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

פרק א

הנושאים העקריים בפרק: דין אילן שניטע לא לשם פירותיו, דין חיוב ערלה בנטיעות מיוחדות, דין אילן שלאחר שנות הערלה נעקר ממקומו, דין ברכה וספוק לעניין ערלה, נטיעה של ערלה או ערוגה של כלאי הכרם שהתערבבו בנטיעות או בערוגות של היתר, פרי מקולקל ודבר הטפל לפרי לגבי ערלה, אשרה, נזיר ונטע רבעי, דין ערלה לגבי חלקי העץ שאינם פרי, נטיעה או הרכבה של ערלה.

מושגים:

ברכה: ענף מהעץ שכופפוהו וטמנוהו בקרקע, והוציאו את קצהו מצד אחר וקרא ברכה. ענף זה יונק הן מהעץ שממנו הוא יוצא והן מהקרקע שמכסה עליו. לאחר שהשתרשה הברכה והוציאה פירות, דין פירותיה כדין פירות האילן ממנו יצאה. אם פירות האילן כבר עברו את שנות הערלה, גם פירות הברכה מותרים. אם יעקר האילן, יחל חיוב שנות ערלה על פירות הברכה כאילו היא נטיעה חדשה.

ספוק הגפנים: לוקחים זמורה ארוכה מגפן אחת ומושכים אותה לגפן אחרת ומרכיבים את הזמורה בתוכה, וזהו ספוק. כל עוד הספוק יונק מהגפן הראשונה, דין פירותיה לענין ערלה כדין הגפן ממנה יצא.

תמד: נותנים מים על הרצנים וזגים שנוסחטו. לאחר שהנוזל מחמיץ נוצר משקה עם טעם של יין הנקרא תמד.

נובלות: פירות שנושרו מהעץ לפני גמר בישולם.

משנה א: דין אילן שניטע לא לשם פירותיו

הנוטע לסיג ולקורות, פטור מן הערלה.

רבי יוסי אומר: אפלו אמר: "הפנימי למאכל והיצון לסיג", הפנימי חייב, והיצון פטור.

1 אילן שניטע כדי לשמש גדר ("סיג"), או לשם קורות, פירותיו אינם מחויבים בערלה.

2 ר' יוסי: אילן שחציו הפנימי ניטע לשם פירות וחציו החיצוני לשם גדר, רק לפירות שבצד הפנימי יש דין ערלה.

משנה ב: דין חיוב ערלה בנטיעות מיוחדות

עת נטעו אבותינו לארץ, מצאו נטוע, פטור.

נטעו, אף על פי שאלא כבשנו, חייב.

הנוטע לרבים,

חייב.

רבי יהודה פוטר.

הנוטע ברשות הרבים, והנכרי שנטע, והגזלן שנטע,

והנוטע בספינה,

והעולה מאליו, חייב בערלה.

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

- 1 כשבאו אבותינו לארץ ומצאו עץ נטוע, פירותיו פטורים היו מערלה.
- 2 לאחר שבאו לארץ, עוד קודם הכיבוש, לכל נטיעה (אפילו של נוכרי) היה דין ערלה.
- 3 הנוטע אילן בתוך שדהו על מנת שרבים יאכלו את פירותיו:
 - 3.1 תנא קמא: חייב בערלה.
 - 3.2 ר' יהודה (ואין הלכה כמותו): פטור מערלה.
 - 4 אלו חייבים בערלה:
 - 4.1 הנוטע ברשות הרבים לצורך עצמו, ואילן שניטע בארץ ע"י נוכרי, ואילן הניטע בשדה גזול.
 - 4.2 אילן שניטע בספינה אם היא של חרס, או של עץ נקוב.
 - 4.3 אילן שצמח מאליו ברשות היחיד.

משנה ג: דין אילן שלאחר שנות הערלה נעקר ממקומו או שהאדמה סביבו נעקרה

אֵילָן שֶׁנֶּעְקַר וְהִסְלַע עִמּוֹ, שֶׁשֶׁטְפוּ נֶהָר וְהִסְלַע עִמּוֹ,

אִם יָכַל לְחַיּוֹת, פְּטוּר.

וְאִם לֹא, חַיֵּב.

וְנֶעְקַר הִסְלַע מִצְדּוֹ, אוֹ שֶׁנֶּעְנַעְתּוּ הַמַּחְרְשָׁה, אוֹ שֶׁנֶּעְנַעְתּוּ וְנִשְׁאָר כְּעֵפֶר,

אִם יָכוֹל לְחַיּוֹת, פְּטוּר.

וְאִם לֹא, חַיֵּב.

1 אם האילן נעקר יחד עם האדמה שסביבו, או ששטפו נהר עם האדמה שסביבו:

1.1 אם יכול לחיות מהאדמה שנעקרה אתו, אינו מתחייב בערלה מחדש.

1.2 אם אינו יכול לחיות מגוש האדמה שנעקר אתו, מתחייב בערלה כדין נטיעה חדשה.

2 אילן שנעקרה האדמה סביבו, או שהתפזרה האדמה בגלל מחרשה או בגלל אדם:

2.1 אם יוכל להמשיך לחיות בעזרת האדמה שנשארה, פטור מערלה.

2.2 אם אינו יכול לחיות אלא ע"י תוספת אדמה, מתחייב בערלה כדין נטיעה חדשה.

משנה ד: דין אילן שנעקר ממקומו ונשת״ר שורש אחד מחובר לאדמה

אֵילָן שֶׁנֶּעְקַר וְנִשְׁתַּׁר בּוֹ שׁוֹרֶשׁ, פְּטוּר.

וְכַפֵּה יְהֵא הַשׁוֹרֶשׁ ? רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יְהוּדָה אִישׁ בְּרִתּוֹתָא: כְּמַחַט שֶׁל מִתּוֹן.

1 אם יכול האילן לחיות מאותו שורש בלבד אינו מתחייב בערלה מחדש.

2 רבן גמליאל משום ר' אליעזר בן יהודה איש ברתותא אומר:

3 ובלבד שעובי השורש שנשאר, הוא לפחות כמחט שהאורגים מותחים בו את האריג כדי להרחיבו.

משנה ה: דין ברכה וספוק לענין ערלה

אֵילָן שֶׁנֶּעְקַר וְבוֹ בְּרָכָה, וְהוּא חִיָּה מְסֻנָּה, חִוְרָה הִזְקֵנָה לְחַיּוֹת כְּפָרְכָה.

הַבְּרִיכָה שֶׁנָּה אַחַר שֶׁנָּה, וְנִפְסְקָה,

מוֹנָה מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסְקָה.

סְפוּק הַגִּפְנִים, וְסְפוּק עַל גְּבִי סְפוּק,

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

אף על פי שהבְּרִיכוּ בְּאֶרֶץ, מְתָר.

רְבִי מְאִיר אָמַר:

מְקוֹם שֶׁנִּפְתְּחָה יָפָה, מְתָר,

וּמְקוֹם שֶׁנִּפְתְּחָה רָע, אָסוּר.

וְכֵן בְּרַכָּה שֶׁנִּפְסְקָה וְהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת,

אִם הוֹסִיף בְּמֵאֲתָיִם, אָסוּר.

1 אילן שנעקר, והוא ניזון מברכה (ראה מושגים), מונים לשניהם שנות ערלה משעה שנעקר האילן.

2 אם מהברכה הוציא בשנה הבאה ברכה נוספת וגם ממנה עוד אחת וכך הלאה כל שנה:

2.1 אם נפסקה הבריכה הראשונה, שאר הברכות חייבים בערלה משעה שנפסקה הראשונה.

3 ספוק הגפנים (ראה מושגים), וספוק נוסף שיצרו ממנו, וכך הלאה ספוק מסיפוק,

3.1 אפילו אם מכל הסיפוקים גם עשה בריכה בקרקע:

תנא קמא: ההברכה בקרקע אינה עושה אותו כנטיעה חדשה, ואין בהם דין ערלה.

3.2 ר' מאיר:

3.2.1 אם הספוק הראשון וכן שאר הסיפוקים יכולים לחיות מהגפן הראשונה, אין להם דין

ערלה.

3.2.2 אם הספוק מתקיים בעיקר מהקרקע, מתחילים לספור לו שנות ערלה מחדש.

4 ברכה שנפסקה מאילן האם שלה כשהיא מלאה פירות:

4.1 אם תלשו את הפירות מיד, הם מותרים.

4.2 אם התווספו בפירות יותר מאחד במאתיים משלב שנפרדה מהאילן, הם אסורים מדין ערלה.

משנה ו: נטיעה של ערלה או ערוגה של כלאי הכרם שהתערבו בנטיעות או בערוגות של היתר

נְטִיעָה שֶׁל עֵרְלָה וְשֶׁל כְּלָאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּנְטִיעוֹת,

הָרִי זֶה לֹא יִלְקֵט.

וְאִם לִקֵּט, יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתָיִם,

וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לִלְקֵט.

רְבִי יוֹסֵי אָמַר: אִף יִתְכַּוֵּן לִלְקֵט וְיַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתָיִם.

1 תנא קמא:

1.1 אין ללקוט פירות מכל הנטיעות, או מהערוגות.

1.2 אם לקט בשוגג, והפירות האסורים הם פחות מאחד במאתיים מהפירות המותרים, הכל מותר.

1.3 אם לקט במזיד, הכל אסור.

2 רבי יוסי: יכול ללקוט פירות לכתחילה ויהיו מותרים אם יש יחס של אחד למאתיים.

משנה ז: דין ערלה בחלקי העץ שאינם פרי

הָעֵלִים, וְהַלּוּלָבִים, וְמֵי גַפְנִים, וְסִמְדָר,

מְתָרִים בְּעֵרְלָה וּבְרִבְעֵי וּבְנִזִיר,

וְאָסוּרִים בְּאֶשְׁרָה.

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

רבי יוסי אומר: הסמדר אסור, מפני שהוא פרי.

רבי אליעזר אומר: המעמיד בערף הערלה, אסור.

אמר רבי יהושע:

שמעתי בפרוש, שהמעמיד בערף העלים, ובערף העקרים, מותר,

בערף הפנים, אסור, מפני שהם פרי.

1 תנא קמא:

- 1.1 חלקי העץ הבאים אינם מחויבים בערלה, בנטע רבעי, ומותרים בנזיר: עלים, וענפים רכים ("לולבים"), ונוזל היוצא מהגפנים ("מי גפנים"), וסמדר, (הפרח של ענבי הגפן).
- 1.2 הדברים הנ"ל אסורים בהנאה באילן של אשרה.
- 2 רבי יוסי (ואין הלכה כמותו): הסמדר אסור כיון שנחשב לפרי.
- 3 העמדת חלב לגבינה בשרף של אילן שנמצא בשנות הערלה:
- 3.1 ר' אליעזר (ואין הלכה כמותו): אסור בשרף הנוטף מאילן ערלה (השרף נחשב כפרי).
- 3.2 ר' יהושע:
 - 3.2.1 בשרף של עלים או שורשים מותר.
 - 3.2.2 בשרף של פרי בוסר אסור, כיון שנחשב כפרי.

משנה ח: פרי מקולקל ודבר המפיל לפרי לגבי ערלה, אשרה, נזיר ונטע רבעי

ענקוקלות, והחוצנים, והזגים, והתמד שלקהם,

קלפי רמון והנץ שולו,

קלפי אגוזים, והגרעינים,

אסורים בערלה,

ובאשרה,

ובנזיר,

ומתירין ברכעי.

והנובלות כגון אסורות.

1 חלקי הפרי הבאים אסורים בערלה:

- 1.1 ענבים שנתקלקלו קודם שהגיעו לשליש בישולם ("ענקוקלות").
- 1.2 חרצנים וזגים (קליפות הענבים) ותמד (ראה מושגים).
- 1.3 קליפות של רימונים וכן הפרח שבראשו ("הנץ").
- 1.4 קליפות אגוזים, וגרעינים של כל פרי.
- 2 כל חלקי הפרי הנ"ל, כשהם באים מעץ אשרה, הם אסורים בהנאה.
- 3 חלקי הפרי הנ"ל הקשורים לגפן אסורים לנזיר.
- 4 כל חלקי הפרי הנ"ל אינם מחויבים בנטע רבעי.
- 5 נובלות (ראה מושגים) אסורים משום ערלה, בעץ אשרה, בנזיר, ובנטע רבעי.

משנה ט: נטיעה או הרכבה של ערלה

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

רבי יוסי אומר: נומעין יחור נשל ערלה,

ואין נומעין אגוז נשל ערלה, מפני שהוא פרי.

ואין מרביבין בכפניות נשל ערלה.

1. מותר לנטוע יחור של ערלה (האיסור הוא בפרי ולא בעץ).
2. אסור לשתול אגוז של ערלה כיון שהוא פרי.
3. אסור להרכיב יחור של עץ תמר ערלה שיש עליו תמרים, אפילו הם עדיין סמדר ("כפניות").

פרק ב:

הנושאים העקריים בפרק: יחסי כמויות בתערובת הנדרשים כדי שיתבטל איסור שנפל לתוך היחור, איסור שהוא מחמץ או מתבל שנפל לתבשיל חולין, עיסה או תבשיל שהתערב בהם דבר טמא חריף, כלים שסכנו בשמן טהור ואח"כ בשמן טמא או להיפך איזה שמן נפלט בשעת תשמישו? שאור של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך עיסת חולין, דין תבלינים אסורים שנפלו לתבשיל של היחור, בער של קודשי קודשים, ובער של פיגול ובער של נותר, שנחבשלו יחד עם חולין.

מושגים:

פיגול: בער קרבן שבזמן זביחתו חשב לאכלו לאחר הזמן הקצוב לאכילתו.
נותר: בער קרבן שלא נאכל בזמן הקצוב לאכילתו.

משנה א: יחסי כמויות בתערובת הנדרשים כדי שיתבטל איסור שנפל לתוך היחור

התרומה ותרומת מעשר של דמאי. החלה והבפורים,

עולים באחד ומאה,

ומצטרפין זה עם זה,

וצריך להרים.

הערלה וכלאי הכרם, עולים באחד ומאתים,

ומצטרפין זה עם זה,

ואין צריך להרים.

רבי שמעון אומר, אינן מצטרפין.

רביאליעזר אומר מצטרפין בנותן טעם, אבל לא לאסור.

1 תרומה, או תרומת מעשר, או חלה או ביכורים שנפלו לחולין:

- 1.1 יחס של לפחות 100 חלקים של חולין לעומת חלק 1 של איסור, מתיר את התערובת.
 - 1.2 אם נופלים כמה מהאיסורים הנ"ל יחד הם מצטרפים לאסור את החולין אם היחס קטן מ-1 ל 100.
 - 1.3 כאשר היחס הוא כזה שהתרומה מתבטלת, יש לתת לכהן מהתערובת כמות הזוהה לזו שנפלה.
- 2 ערלה או כלאי הכרם, שנפלו לחולין:
 - 2.1 יחס של לפחות 200 חלקים של היחור לעומת חלק 1 של איסור, מתיר את התערובת.
 - 2.2 כאשר שני האיסורים האלה נופלים יחד לתוך חולין:

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

- 2.2.1 תנא קמא:
- 2.2.1.1 הם מצטרפים לאסור, ואם אין 200 חלקים של היתר לעומתם, התערובת אסורה.
- 2.2.1.2 כאשר יש 200 חלקים, האיסור מתבטל, ואין צורך להוציא ממנו כמות הזזה לזו שנפלה.
- 2.2.2 ר' שמעון (ואין הלכה כמותו):
- 2.2.2.1 איסורים אינם מצטרפים לאסור.
- 2.2.2.2 ואם יש 200 חלקים של היתר כנגד כל אחד מהם, התערובת מותרת.
- 2.2.3 ר' אליעזר (ואין הלכה כמותו):
- 2.2.3.1 בדבר לה: מצטרפים לאיסור, ואם אין בהיתר כדי לבטל טעם שניהם, ההיתר אסור.
- 2.2.3.2 בדבר יבש: אם אין בהיתר 200 כנגד שניהם, כל אחד מהם מצטרף להיתר כדי לבטל את חברו.

משנה ב: תרומה וערלה שנופלים לתוך חולין זה אחר זה

התרומה מעלה את הערלה,

והערלה את התרומה.

כיצד ?

סאה תרומה שנפלה למאה,

ואחר כך נפלו שלוש קבין ערלה, או שלשה קבין כלאי הכרם,

זו היא שהתרומה מעלה את הערלה,

והערלה את התרומה.

- 1 תרומה מצטרפת עם החולין לבטל את הערלה.
- 2 הערלה מצטרפת עם החולין לבטל את התרומה.
- 3 דוגמא לתרומה שמבטלת ("מעלה") את הערלה:
- 3.1 סאה תרומה שנפלה ל-99 סאין של חולין. יחד יש 100 סאים (הכל מדומע).
- 3.2 אח"כ נפלו 3 קבין של ערלה או של כלאי הכרם (חצי סאה) לתערובת.
- 3.3 חצי הסאה ערלה בטלה ב-200 חצאי סאה האחרים.
- 4 בצורה דומה מעלה הערלה את התרומה:
- 4.1 סאה ערלה שנפלה ל-200 סאים של היתר (ומבטלת את הערלה).
- 4.2 אח"כ נפלה תרומה לתערובת.
- 4.3 אם יש בתערובת (הכוללת גם את הערלה) לפחות פי 100 מהתרומה, התרומה בטלה.

משנה ג: איסור שהתבטל בהיתר מצטרף עימו לבטל איסור אחר שנפל אח"כ לתוך תערובתם

הערלה מעלה את הפלאים,

והפלאים את הערלה,

והערלה את הערלה.

כיצד ?

סאה ערלה שנפלה למאתים, ואחר כך נפלה סאה ועוד ערלה, או סאה ועוד של כלאי הכרם,

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

זו היא נְהִיָּה מְעֵלָה אֶת הַכֶּלָּאִים.

וְהַכֶּלָּאִים אֶת הָעֵרְלָה,

וְהָעֵרְלָה אֶת הָעֵרְלָה.

- 1 הערלה מצטרפת עם ההיתר לבטל את כלאי הכרם.
- 2 כלאי הכרם מצטרפים אם ההיתר לבטל את הערלה.
- 3 הערלה מצטרפת עם ההיתר כדי לבטל ערלה נוספת.
- 4 דוגמאות:

4.1 סאה ערלה שנפלה ל 200 סאין של היתר והתבטלה:

4.1.1 אח"כ נפלה לתערובת סאה של כלאי הכרם ועוד משהו (ס"ה יש אחד ל- 200),

4.1.2 סאת הערלה שבתערובת מצטרפת לחולין לבטל את כלאי הכרם והכל מותר.

4.2 סאה כלאי הכרם שנפלה ל 200 סאין של היתר והתבטלה:

4.2.1 אח"כ נפלה לתערובת סאה של ערלה ועוד משהו (ס"ה יש אחד ל- 200),

4.2.2 סאת כלאי הכרם שבתערובת מצטרפת לחולין לבטל את סאת הערלה והכל מותר.

4.3 סאה ערלה שנפלה לתוך 200 סאה של חולין והתבטלה,

4.3.1 ואח"כ נפלה לתערובת סאה נוספת של ערלה ועוד משהו (ס"ה יש אחד ל- 200),

4.3.2 סאת הערלה הראשונה מצטרפת לחולין לבטל את סאת הערלה השנייה והכל מותר.

משנה ד: דין איסור שהוא גם מחמץ או מתבל (נחשב לדבר חריף) שנופל לתבשיל חולין

כָּל הַמְחַמֵּץ וְהַמְתַּבֵּל בְּתְרוּמָה וּבְעֵרְלָה וּבְכֶלֶאִי הַכֶּרֶם, אָסוּר.

וּבֵית שְׁמַאי אוֹמְרִים אֵף מְטֵמָא.

וּבֵית הַלַּל אוֹמְרִים, לְעוֹלָם אֵינוֹ מְטֵמָא, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כִּבִּיצָה.

במקרים הבאים:

- שאור של תרומה המחמיץ עיסה של חולין,
- תבלין של תרומה המתבל תבשיל של חולין,
- ערלה או כלאי הכרם שמחמיצים את העיסה,
- תבלין של ערלה או כלאי הכרם שמתבלים את התבשיל,

התערובת אסורה בכל שהוא.

כותרת נוספת: דין עיסה או תבשיל טהורים שהתערב בהם דבר טמא חריף

1 המחמץ עיסה טהורה בשאור טמא, או המתבל תבשיל טהור בתבלין טמא:

1.1 בית שמאי: נטמאת העיסה ונטמא התבשיל אף אם אין בטמא כשיעור ביצה.

1.2 בית הלל: העיסה והתבשיל נטמאים רק אם יש בדבר המטמא כשיעור ביצה.

משנה ה: שמאי הזקן סובר כבית הלל שדבר חריף מטמא רק אם יש בו שיעור כביצה

דוּסְתָאֵי אֵינֶנּוּ כְּפַר יִתְמָה, הִיא מְתַלְמִידֵי בֵּית שְׁמַאי, וְאָמַר:

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

שְׁמַעְתִּי מִשְׁמַאי הַזְקֵן שֶׁאָמַר: לְעוֹלָם אֵינוֹ מְטַמֵּא עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּבִיצָה.

דוסתאי מכפר יתמה, שהיה מתלמידי בית שמאי, אמר:

שמאי עצמו סובר שאפילו דבר שמחמיץ או מתבל שהתערב, מטמא רק אם יש בו שיעור כביצה.

משנה ו: תרומה וכלאי הכרם שנתערבו בחולין מין במינו

ולמה אמרו: "כל המחמץ והמתבל והמדמע להחמיר? מין במינו.

להקל ולהחמיר? מין בשאינו מינו.

פיצד?

שאור של חטים שנפל לתוך עסת חטים, ויש בו כדי לחמץ.

בין שיש בו לעלות באחד ומאה ובין שאין בו לעלות באחד ומאה, אסור.

אין בו לעלות באחד ומאה בין שיש בו כדי לחמץ, בין שאין בו כדי לחמץ, אסור.

1 מה שאמרו שמאכל המחמיץ או המתבל (או מדמע), התרומה לא בטלה אפילו במאה ואחד:

זה כאשר התערב מין במינו.

2 מה שאמרו שלפעמים מקילים ולפעמים מחמירים זה במין שאינו מינו.

3 מהו המקרה שבמין במינו לפעמים מחמירים מעבר למאה ואחד ולעולם לא מקילים בפחות ממאה?

3.1 שאור חיטי תרומה שנפל לעיסת חיטי חולין (מין במינו), ויש בו כדי לחמץ:

3.1.1 בין אם יש בעיסה פי 100 מהשאור, ובין אם אין בה, התערובת מדומע.

3.1.2 אם אין בחולין פי 100 מהשאור, גם אם השאור אינו מחמץ את העיסה, התערובת מדומע.

4 הוא הדין בערלה וכלאי הכרם שהתערבו בחולין מין במינו:

4.1 ללא נתינת טעם אוסרים עד פי 200 כנגדם, ואם יש בהם לתת טעם אוסרים גם יותר מפי 200.

משנה ז: תרומה, כלאי הכרם וערלה שנתערבו בחולין, מין בשאינו מינו

להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו, פיצד?

כגון: גריסין שנתבשלו עם עדשים,

ויש בהם בנותן טעם,

בין שיש בהם לעלות באחד ומאה ובין שאין בהם לעלות באחד ומאה, אסור.

אין בהם בנותן טעם,

בין שיש בהם לעלות באחד ומאה ובין שאין בהם לעלות באחד ומאה, מותר.

1 מהו המקרה שבו מין בשאינו מינו פעמים מחמירים ופעמים מקילים?

2 כגון: גריסים של תרומה שנתבשלו עם עדשים של חולין:

2.1 אם יש בגריסים כדי לתת טעם בעדשים, אפילו יש בעדשים פי 100 ומעלה כנגדם, הכל מדומע.

2.2 אם אין בגריסים כדי לתת טעם, אפילו אין בהם פי 100 אלא רוב רגיל, הכל מותר.

3 הוא הדין בערלה וכלאי הכרם ששיעור של אחד ל 200 נאמר רק במין במינו.

משנה ח: שאור חולין שנפל לעיסה, ולפני שחימצה נפל לתוכה שאור תרומה או כלאי הכרם שיש גם

בהם כדי לחמצה.

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

**שָׂאֹר שֶׁל חֲלִין שֶׁנִּפְּל לְתוֹךְ עֵסָה, וַיֵּשׁ בּוֹ כֶּדִי לְחֶמֶץ,
וְאַחַר כֵּךְ נִפְּל שָׂאֹר שֶׁל תְּרוּמָה, אוֹ שָׂאֹר שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, וַיֵּשׁ בּוֹ כֶּדִי לְחֶמֶץ,
אָסוּר.**

- 1 שאור חולין שנפל לעיסה ויש בו כדי לחמץ אותה.
- 2 קודם שחמץ אותה, נפל לעיסה שאור של תרומה או של כלאי הכרם, שיש גם בהם כדי לחמץ: העיסה אסורה (כיוון שחימוצה נעשה גם ע"י שאור אסור).

משנה ט: שאור של חולין שנפל לעיסה וחימוצה, ואח"כ נפל שאור של תרומה או כלאי הכרם שיש

גם בו כדי לחמץ את העיסה

**שָׂאֹר שֶׁל חֲלִין שֶׁנִּפְּל לְתוֹךְ עֵסָה וְחִמְצָה, וְאַחַר כֵּךְ נִפְּל שָׂאֹר שֶׁל תְּרוּמָה, אוֹ שָׂאֹר שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם,
וַיֵּשׁ בּוֹ כֶּדִי לְחֶמֶץ, אָסוּר.
רַבִּי שִׁמְעוֹן מְתִיר.**

- 1 תנא קמא: העיסה אסורה (שהשאור השני הוסיף להחמין את העיסה).
- 2 ר' שמעון (ואין הלכה כמותו), העיסה מותרת (החמצת המין השני אינו אלא נותן טעם לפגם).

משנה י: דין תבלינים אסורים שנפלו לתבשיל של היתר

תְּבֻלִין, שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה נְשָׁמוֹת מִמֵּין אֶחָד,

אוֹ מְשֻׁלְשָׁה,

אָסוּר, וּמְצֻטְרְפִין.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר:

שְׁנַיִם וְשִׁלְשָׁה נְשָׁמוֹת מִמֵּין אֶחָד,

אוֹ שְׁנַיִ מִיָּנִין מִשֵּׁם אֶחָד,

אֵינָן מְצֻטְרְפִין.

1 תנא קמא:

- 1.1 תבלין שיש בו שנים או שלושה איסורים כגון: תרומה וערלה וגם כלאי הכרם, או,
- 1.2 שלושה מיני תבלין שיש בכלם את אותו איסור כגון: ערלה: אם יש בהם יחד כדי ליתן טעם, ובכל אחד בנפרד לא, האיסורים מצטרפים והתבשיל אסור.
- 2 ר' שמעון (ואין הלכה כמותו):
 - 2.1 מין אחד שיש לו שניים או שלושה איסורים, וכן,
 - 2.2 שני מינים שונים עם אותו איסור, אם אין בכל אחד בנפרד כדי לתת טעם, אינם מצטרפים לאסור.

משנה יא: שאור חולין ושאר תרומה שנפלו לעיסת חולין בזה אחר זה, ורק יחד יכולים לחמץ את

העיסה.

**שָׂאֹר שֶׁל חֲלִין וְשֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ עֵסָה, לֹא בִּזְהָ כֶּדִי לְחֶמֶץ וְלֹא בִּזְהָ כֶּדִי לְחֶמֶץ, וְנִצְטְרְפוּ וְחִמְצוּ.
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַחַר הָאֶחָד אֵין אָנִי בָּא.
וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בֵּין שֶׁנִּפְּל אָסוּר בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוֹף**

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר עַד שְׁיֵהָא בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ.

1 ר' אליעזר (ואין הלכה כמותו): האחרון קובע.

1.1 אם שאור של תרומה נפל אחרון, העיסה נעשית מדומע, ואסורה לזרים.

1.2 אם הוציאו את שאור התרומה קודם שהעיסה החמיצה ונפל אח"כ שאור חולין, העיסה מותרת.

2 חכמים: לא משנה סדר הנפילה.

2.1 אם אין בשאור של תרומה כדי לחמץ לבדו, העיסה מותרת, (זהו זה גורם מותר).

משנה יב: יועזר איש הבירה מביא ראייה מרבן גמליאל הזקן שהלכה כחכמים במשנה הקודמת.

יועזר איש הבירה היה מתלמידי בית שמאי, ואמר:

שאלתי את רבן גמליאל הזקן עומד בשער המזרח, ואמר: לעולם אינו אוסר, עד שיהא בו כדי לחמץ.

משנה יג: כלי עור שסכן בשמן טהור ואח"כ בשמן טמא או להיפך, איזה שמן נפלט בשעת השימוש

?

כלים שסכן בשמן טמא, וחזר וסכן בשמן טהור, או שסכן בשמן טהור, וחזר וסכן בשמן טמא,

רבי אליעזר אומר: אחר הראשון אני בא.

וחכמים אומרים: אחר האחרון.

1 ר' אליעזר: השמן הראשון הוא שנפלט, ואם הוא היה טמא, הוא מטמא.

2 חכמים: השמן האחרון הוא שנפלט.

משנה יד: שאור תרומה ושאור כלאי הכרם שנפלו לעיסת חולין, ויחד יכולים לחמץ את העיסה אך לא

כל אחד לחוד

ושאור נשל תרומה ונשל כלאי הכרם שנפלו לתוך עסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ונצטרפו

וחמצו,

אסור לזרים ומתיר לכהנים.

רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים.

1 תנא קמא:

1.1 לגבי זרים (ישראלים שאינם כהנים), האיסורים מצטרפים והעיסה אסורה.

1.2 לגבי כהנים, העיסה מותרת (יש כאן איסור והיתר, והאיסור עצמו אין בו כדי להחמיץ).

2 ר' שמעון (ואין הלכה כמותו): מתיר גם לזרים (שלדעתו אין 2 איסורים מצטרפים).

משנה טו: תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתבשיל, ויחד יכולים ליתן טעם אך לא כל אחד

לחוד

תבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו בקדרה, לא באלו כדי לחבול ולא באלו כדי לחבול, ונצטרפו

וחבולו,

אסור לזרים ומתיר לכהנים.

רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים.

1 תנא קמא:

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

- 1.1 לגבי זרים (ישראלים שאינם כהנים): האיסורים מצטרפים והתבשיל אסור.
- 1.2 לגבי כהנים, התבשיל מותר (יש כאן רק איסור אחד שאין בו כדי לתבל).
- 2 ר' שמעון (ואין הלכה כמותו): מתיר אף לזרים (שלדעתו אין 2 איסורים מצטרפים).

משנה זו: בשר של קודשי קודשים, ושל פיגול ושל נותר, שהתבשלו יחד עם חתיכות של חולין, ואין

בחולין כדי לבטל את כל חתיכות האיסור, אלא רק שניים מהם

חתיכה של קדשי קדשים, של פיגול ושל נותר, שנתבשלו עם החתיכות,

אסור לזרים ומתיר לפהנים.

רבי שמעון מתיר לזרים ולפהנים.

1 תנא קמא:

- 1.1 לגבי זרים (ישראלים שאינם כהנים): שלושת האיסורים מצטרפים והכל אסור.
- 1.2 לגבי כהנים, הכל מותר (קדשים מותרים, ופיגול נותר יחד, אין בהם כדי לאסור את החולין).
- 2 ר' שמעון: מתיר גם לזרים וגם לכהנים (שאינן איסורים שונים מצטרפים).

משנה זו: קודשי קודשים וקודשים קלים, שהתבשלו עם בשר חולין, ויש בחולין לבטל רק אחד מהם.

בשר קדשי קדשים, ובשר קדשים קלים, שנתבשלו עם בשר התאווה, אסור לטמאים ומתיר לטהורים.

- 1 לגבי טמאים (ישראלים טמאים או כהנים טמאים), האיסורים מצטרפים והכל אסור.
- 2 לגבי טהורים, הכל מותר (טהורים מותרים בקדשים קלים, ויש רק איסור אחד שמתבטל).

פרק ג

הנושאים העיקרים בפרק: בגד שצבעו אותו או את חלקו בצבע העשוי מערלה, בגד שבין חומיו יש

חומים האסורים בהנאה, אוכל שנתבשל או התחמם או נאפה ע"י קלפי ערלה, דברים חשובים של ערלה או של כלאי הכרם שהתערבבו בבגד או בשק, ספקות בערלה או בכרם רבעי. איסור חדש, ערלה וכלאי הכרם בחו"ל.

מושגים:

מלוא הסימ: מידת הרוחב שבין "אצבע" ל"אמה", ברוחב המקסימלי שניתן להרחיק ביניהם.

משנה א: בגד שצבעו אותו בצבע העשוי מקליפות של ערלה

בגד שצבעו בקלפי ערלה, ידלק.

נתערב באחרים, כלם ידלקו, דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: יעלה באחד ומאמיהם.

1 הבגד יישרף.

2 אם מתערב הבגד בבגדים מותרים:

- 2.1 רבי מאיר (ואין הלכה כמותו): ישרפו כל הבגדים.
- 2.2 חכמים: אם התערב הבגד ב- 200 בגדים מותרים, הבגד מותר.

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

משנה ב: חוט בודד שאורכו כמלוא הסיט, הצבוע בצבעי ערלה, שמעורבב בתוך הבגד

הצובע מלא הסיט בקלפי ערלה, ואָרוֹגוּ בַּבָּגָד, וְאִין יִדוּע אֵיזָה הוּא,

רבי מאיר אומר: יִדְלַק הַבָּגָד.

וחכמים אומרים: יַעֲלָה בְּאֶחָד וּמֵאֲתָיִם.

1 רבי מאיר: יישרף כל הבגד.

2 חכמים: אם יש כנגד "חוט הערלה" 200 פעמים בשאר חוטי הבגד, חוט הערלה מתבטל.

משנה ג: חוט בודד שאורכו כמלוא הסיט, שאסור בהנאה, שהתערבב בבגד או בשק

האָרוֹג מְלֵא הַסִּיט מִצְמֵר הַבְּכוֹר בַּבָּגָד, יִדְלַק הַבָּגָד.

ומשער הנזיר ומפטר חמור בשק, יִדְלַק הַשֶּׁק.

ובמקדשיו, מְקַדְשֵׁין כָּל שֶׁהוּוּ.

1 חוט מצמר של בכור של צאן (אסור בהנאה), שנארג בתוך בגד, הבגד יישרף.

2 חוט בודד משער נזיר או מפטר חמור (אסורים בהנאה), שנארג בתוך שק, השק יישרף.

3 חוט או שער של קודשי בדק הבית, או קדשי מזבח (כיוון שי להם פדיון אסורים בכל שהוא),

אפילו באורך כל שהוא אסורים בהנאה.

משנה ד: כירה ובה תבשיל שחוממה ע"י קליפות ערלה

תְּבַשִּׁיל שֶׁבִשְׁלוּ בְּקַלְפֵי עֵרְלָה, יִדְלַק.

ותערב באחרים, יַעֲלָה בְּאֶחָד וּמֵאֲתָיִם.

1 התבשיל ישרף.

2 אם התערבב התבשיל האסור בתבשילים של היתר, שיש בו פי 200, האיסור מתבטל.

משנה ה: פת שנאפתה בתנור שהסקוהו בקליפי ערלה

תַּנּוֹר שֶׁהִסְקוּהוּ בְּקַלְפֵי עֵרְלָה וְאָפָה בוּ אֶת הַפֶּת, תִּדְלַק הַפֶּת.

ותערבה באחרות, תַּעֲלָה בְּאֶחָד וּמֵאֲתָיִם.

1 הפת תישרף.

2 אם התערבבה הפת בכיכרות של היתר שיש בהם פי 200, האיסור מתבטל.

משנה ו: חבילות תלתן של כלאי הכרם (תלתן שגדל בתוך הכרם)

מִי שֶׁהָיוּ לוֹ חֲבִילֵי תִלְתָּן שֶׁל כְּלָאֵי הַכְּרָם, יִדְלַקוּ.

ותערבו באחרים, כָּלֵם יִדְלַקוּ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.

וחכמים אומרים: יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאֲתָיִם.

1 חבילות תלתן שגדלו בכרם ישרפו.

2 אם התערבבו חבילות האיסור בחבילות היתר:

2.1 רבי מאיר: ישרפו כולם.

2.2 חכמים: אם יש כנגד האיסור פי 200 של היתר האיסור בטל.

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

משנה ז: הסבר מחלוקתם של רבי מאיר וחכמים במשנה האחרונה

שְׁהִיָּה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אֵת נְשִׁדְרָכוֹ לְמִנּוּת, מְקַדְּשׁ.

וְחַכְמִים אֹמְרִים: אֵינוֹ מְקַדְּשׁ אֶלָּא נְשִׁיָּה דְכָרִים בְּלֶבֶד.

וְרַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: שְׂבָעָה.

וְאֵלוֹ הֵם: אֶגְוִזֵי פְרָךְ, רִמּוּנֵי בָדָן,

וְחִבּוּיֹת סְתוּמוֹת, וְחֻלְפוֹת תְּרָדִין,

וְקִלְסֵי כְרוּב, וְדִלְעַת יוֹנִית.

רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: אֵף כְּכֹרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

הָרְאוּי לְעֶרְלָה, עֶרְלָה.

לְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, כִּלְאֵי הַכֶּרֶם.

1 רבי מאיר: דבר שרגילים למכרו במניין, נחשב לדבר חשוב, ואינו מתבטל בתערובת.

2 חכמים: רק ששה דברים חשובים אוסרים את כל התערובת.

3 רבי עקיבא: מוסיף דבר שביעי שגם הוא חשוב ואוסר את כל התערובת.

4 הדברים החשובים לדעת חכמים:

4.1 אגוזי פרך (שם מקום, ויש מפרשים שקליפתם מתפוררת), ורמוני בדן (רימונים מבדן).

4.2 חביות יין מלאות, וחולפות תרדין.

4.3 קלחי כרוב שבארץ ישראל, ודלעת יוונית.

5 רבי עקיבא: ככרות של בעל הבית (ולא של נחתום) גם הם דבר חשוב.

6 מה שיש בו דין ערלה אוסר משום ערלה,

7 ומה שיש בו דין כלאי הכרם אוסר משום כלאי הכרם.

משנה ח: הדברים החשובים חשיבותם מתבטלת, ועולים ב- 1 ל 200 אם אינם שלמים.

כִּיצַד ?

נִתְפָּצְעוּ הָאֶגְוִזִּים, נִתְפָּרְדוּ הָרִמּוּנִים,

נִתְפָּתְחוּ הַחִבּוּיֹת, נִתְחַתְּכוּ הַדְּלוּעִים, נִתְפָּרְסוּ הַכְּכֹרוֹת, יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמֵאֲחֵים.

1 הדברים החשובים, גם הם עולים ב 1 ל 200 אם:

1.1 נפצעו האגוזים, נפרדו הרימונים.

1.2 נפתחו החביות, נחתכו הדלועים. נפרסו הכיכרות של בעל הבית.

משנה ט: ספקות בערלה וכרם רבעי

סָפֵק עֶרְלָה:

בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָסוּר, וּבְסוּרְיָא, מֵתוּר,

וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ, יוֹרֵד וְלוֹקֵחַ, וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא יֵרָאוּ לֹקֵחַ.

כֶּרֶם נְמוּעַ יֵרֵק, וְיֵרֵק נִמְכָּר חוּצָה לוֹ,

בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָסוּר, וּבְסוּרְיָא, מֵתוּר,

וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ, יוֹרֵד וְלוֹקֵחַ, וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא יִלְקוּם בְּיַד.

מסכת ערלה

בעריכת זאב לבנוני

הַחֲדָשׁ, אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם. וְהַעֲרָלָה, הַלֵּכָה. וְהַפְּלֵאִים, מְדַבְּרֵי סוּפְרִים.

1 פירות שהם ספק ערלה:

1.1 בא"י: הם אסורים, ובסוריה, מותרים.

1.2 בחו"ל: אפשר לקנות מפירותיו התלושים של הגוי, אבל לא פירות ודאי ערלה שהוא קוטף.

2 כרם שנטוע בתוכו ירק אבל הנוכרי מוכר ירק מחוץ לכרם:

2.1 בא"י: הירק אסור, ובסוריה מותר.

2.2 בחו"ל: ישראל יכול לקחת מה שקטף הנוכרי, אבל לא יקטוף בעצמו.

כותרת נוספת: חדש (תבואה חדשה לפני הקרבת העומר), ערלה וכלאי הכרם בחו"ל:

1 חדש: אסור מהתורה גם בחו"ל.

2 ערלה: אסורה משום הלכה למשה מסיני.

3 כלאי הכרם: אסורים בחו"ל מדברי סופרים.